

De Procesweg

Gérard Hollanders

Het is voor gemeenten vaak moeilijk om gestelde regels goed te handhaven. Meestal resulteert dit in het gedogen van met de regelgeving strijdige situaties. Dat is soms nodig maar het kan ook aanleiding zijn tot conflictsituaties. Ook in het verleden kwam dat voor. Uit de collegestukken van eind negentiende eeuw blijkt dat men daar toen ook al mee te maken had.

Eerst een stukje voorgeschiedenis. Op 16 oktober 1843 wordt goedkeuring van de Koning verkregen voor een overeenkomst tussen de Staat der Nederlanden en de Gemeente Putten waarbij Putten eigenaar wordt van alle aan de staat behorende woeste gronden binnen de gemeente. Hierbij is door de staat als voorwaarde gesteld dat die gronden door de gemeente zélf worden ontgonnen of in erfpacht of door verkoop ter ontginning worden uitgegeven. Hierbij is door de staat geen tijdslimiet gesteld.

Als gevolg hiervan is tussen 1843 en 1858 al 490 Ha in erfpacht uitgegeven, vooral aan kleine boeren, met als door de gemeente gestelde voorwaarde dat deze gronden binnen vijf jaar moesten zijn ontgonnen. Uit de stukken blijkt dat deze erfpachters daar maar gedeeltelijk uitvoering aan hebben gegeven. Ook zijn grote percelen ter ontginning verkocht aan welgestelde investeerders.

Zo verwerft mr. Schober in 1848 zo'n 80 ha in eigendom. Hij doet precies wat de bedoeling is, nl. ontginnen, in zijn geval voor bosbouw en onderzoek naar de geschiktste boomsoorten daarvoor. Hij streeft naar totale ontginning en verdubbelt in de loop der jaren zijn areaal. Daarnaast streeft hij naar landelijke regie bij de ontginning, een regie die het Rijk eigenlijk met de overdracht aan gemeenten uit handen had gegeven. Mede door zijn toedoen is daartoe de Nedederlandse Heidemij. ontstaan.

Het is inmiddels 1889. Over Schober's grond loopt een oud weggetje, de Looyenweg, langs het Putterbos naar de Nieuwe Prinsenweg, een weggetje dat eigenlijk door niemand meer werd gebruikt. Alleen was daar nog logementhouder Gardenbroek die kort daarvoor een perceel grond wilde kopen en die weg als uitweg zou willen gebruiken. Nietsvermoedend laat Schober de weg afsluiten en beplanten met jonge douglasbomen uit zijn kwekerij. Hiertegen komt Gardenbroek in verweer en dient in januari 1890 een klacht in bij B&W. Het college bestaat dan uit burgemeester Van Eeghen en de wethouders Roetersen en Van de Poll. Omdat uit de wegenlegger blijkt dat de weg in 1848 (jaar van aankoop) al bestond krijgt Schober van B&W de boodschap dat hij de weg moet herstellen.

Dat valt verkeerd bij Schober. Hij laat de gemeente weten dat hij totale ontginning nastreeft, wat de gemeente ook had moeten doen t.a.v. de in erfpacht uitgegeven grond. Hij verwijt de gemeente 40 jaar nalatigheid in de handhaving van de eigen voorwaarden.

Hierop voelt het college nattigheid en stuurt na overleg met de Raad de erfpachters een brief waarin zij gesommeerd worden om de grond binnen drie jaar voor 2/3 deel ontgonnen te hebben op straffe van verlies van recht (*De overweging om geen volledige voldoening aan de voorwaarden te eisen was drieledig: 1. het ontgonnen deel wordt bijna steeds gebruikt ter verbetering van het overige en is zelf van zó slechte kwaliteit dat kosten van ontginning hoger zijn dan de baten; 2. veel erfpachters hebben huizen op hun grond gebouwd. Bij contractbeëindiging a.g.v. niet ontginnen zullen de gevolgen niet te overzien zijn in armoe en ellende; 3. grond is ook vaak doorverpacht en deze onderpachters weten de oorspronkelijke bepalingen niet meer en zijn daar niet opmerkzaam op gemaakt.*).

De Raad erkent dat hoewel totale ontginning niet in het belang der bevolking is, het tóch beter ware geweest eerder goede naleving te eisen zodat men nú niet in deze situatie zou zitten. Verder verzocht de gemeente aan het Rijk om van de totale ontginningseis ontslagen te worden.

De volgende maand, in maart, gaat wethouder v.d. Poll met veldwachter Groeneveld controleren of Schober de weg al heeft hersteld. Dat blijkt niet zo te zijn en ze maken een procesverbaal op. Dit wordt naar het OM in Zwolle gestuurd met de vraag of het verzuim reden geeft tot strafvervolging. Het OM antwoordt hierop dat dat niet zo is waarop het College besluit om op grond van de gemeentewet tot actie over te gaan en de afsluiting en beplanting te verwijderen. Dit wordt in april door burgemeester van Eeghen en veldwachter Groeneveld gedaan. Schober zoekt vervolgens juridische ondersteuning en een rechtsgeding is het gevolg.

N.a.v. het verzoek om ontheffing van de plicht tot totale ontginning deelt Domeinen mede dat het niet de bedoeling was om tot totale ontginning over te gaan. Het college besluit nu ook om rechtskundig advies in te winnen. Na kennisname van het advies wordt de Raad geadviseerd een rechtsgeding te voeren. Van Rijksweg wordt medegedeeld dat er in de stukken van overdracht van 1843 geen termijn is gesteld aan de ontginning (*m.a.w, er hoeft geen tijdsdruk opgelegd te worden aan de erfpachters*).

Een voorstel tot schikking in 1891 wordt door de Raad afgewezen omdat de uitkomst van het geding nog volstrekt onzeker is. Uiteindelijk wordt uitspraak gedaan in juli 1892 waarbij de gemeente volkomen in het gelijk wordt gesteld. Schober laat mededelen te berusten in het vonnis. Maar uiteindelijk doet hij dat toch niet. Mogelijk op aandringen van zijn advocaat gaat hij in beroep bij de Hoge Raad die in februari 1893 het vonnis vernietigt en de zaak terugverwijst naar de rechtbank. Opnieuw be-

sluit de gemeente om juridisch advies in te winnen. Wel is de situatie nu in zoverre veranderd dat de aankoop van logementhouder Gardenbroek kennelijk niet is doorgegaan (*hij wordt niet als koper genoemd in de stukken betreffende de verkoop van de grond*) en hij dus geen gebruik zal maken van de weg. De zaak sleept zich enkele jaren voort. Pas in januari 1895, vijf jaar na het begin van de zaak, doet de rechtbank opnieuw uitspraak en stelt nu Schober in het gelijk v.w.b. het beschikkingsrecht over de weg en oordeelt dat de gemeente zich van elke daad van heerschappij over en inbreuk op het bezit van Schober dient te onthouden.

Sindsdien wordt het wegje ook wel de 'Procesweg' genoemd. De ironie van de zaak is dat nadien de weg niet meer is beplant en nog steeds begaanbaar is.

Naschrift

Eigenlijk speelden hier twee zaken door elkaar, nl. het gedogen van het niet uitvoeren van de totale ontginning binnen vijf jaar en het beschikkingsrecht op eigendom, ook als dit een openbare weg betrof. Het argument van Schober m.b.t. het gedogen werd als niet ontvankelijk gezien omdat het Rijk in deze geen tijdslimiet had gesteld. Hier won de gemeente ondanks de eigen gestelde voorwaarden. M.b.t. het beschikkingsrecht op eigendom won uiteindelijk Schober.

+++